

SUOMI TOISENA KIELENÄ TIETOA VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖKUNNALLE JA LASTEN HUOLTAJILLE

Kielen oppimisen merkitys varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman (1.8.2017 alkaen) mukaisesti varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytyneitä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa.

(Siuntion varhaiskasvatussuunnitelma 2017)

Mitä tarkoittaa S2?

Suomessa on yhä enemmän ihmisiä, joille suomi ei ole äidinkieli vaan toinen tai vieras kieli. Kun suomea opetetaan ulkomaalaisille Suomessa, sanotaan, että opitaan suomea toisena kielenä. Kun molemmat huoltajat puhuvat muuta kuin suomea ja ruotsia, annetaan lapselle suomi toisena kielenä opetusta.

Suomi toisena kielenä (S2) opetus on eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle lapselle annettavaa suomen kielen tavoitteellista ja säännöllistä opetusta. Opetuksen lähtökohtina ovat lasten osallisuus, toiminnallisuus ja leikki. Puheen ja kielen kehityksen tukena käytetään kuvia ja tukiviittomia.

S2-opetus ei ole tuki- tai erityisopetusta. Lapsen kielitaito kehittyy vaiheittain: ymmärtäminen, puhuminen, lukeminen ja kirjoittaminen. Kielitaidon oppiminen alkaa yleensä ymmärtämisestä. Sitten opitaan puhumaan, käyttämään suomen kielen sanoja ja rakenteita. Lopuksi opitaan lukemaan ja kirjoittamaan suomea.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa pyritään luomaan valmiudet lukemisen- ja kirjoittamisen taitoihin. Kielen oppimisen kaikkia osa-alueita kehitetään ja vahvistetaan. *(Lappeenrannan suomi toisena kielenä (S2) opetussuunnitelma varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2017)*

Varhaiskasvatusikäinen, alle kouluikäinen lapsi omaksuu kielen samaan tapaan kuin muutkin sosiaaliset käyttäytymisen muodot aikuisten ja vertaisten malleja soveltaen. Kieltä oppiessaan lapsi ei yritä ”oppia puhumaan jotakin kieltä” vaan ensisijaisesti hän pyrkii kommunikoimaan eri tilanteissa sopivalla tavalla. Kieli siis näyttäytyy lapselle arkisissa tilanteissa yhtenä luonnollisena käyttäytymisen osana, jota ei opiskella erikseen vaan joka omaksutaan samalla, kun sosiaalistutaan ryhmään. Päivittäin toistuvissa pienissä tuokioissa tapahtuva vuorovaikutus painuu mieleen, sisäistyy ja on sen jälkeen sovellettavissa uusiin, päiväkodin ulkopuolisiin tilanteisiin, joissa on samantyyppisiä elementtejä. Voidaan sanoa, että lapsi oppii konkretian kautta erilaisia ”tekstitapahtumia”. Tällaista kielenoppimisenäkemyksiä kutsutaan *käyttöpohjaiseksi kielenäkemykseksi* – kieltä tarkastellaan vuorovaikutuksen osana ja kielen oppiminen rakennetaan vuorovaikutuksen pohjalle (*tarkemmin ks. Tomasello 2003*). (*Kela, Maria (2012). Tarvitaanko päiväkodeissa suomi toisena kielenä-tuokioita?*)

Toiminnallisen kielen tukeminen varhaiskasvatusarjessa

Varhaiskasvatusympäristössä ja arjessa pitäisi olla näkyvissä jokaisen lapsen oma kulttuuri ja äidinkieli. Monikulttuurisen varhaiskasvatusympäristön lähtökohtana on hyväksyvä ja arvostava ilmapiiri, jossa jokainen saa käyttää omaa kieltään ja noudattaa omia kulttuurisia tapojaan.

S2-opetuksen tehtävänä on lisätä lapsen suomen kielen taitoa ja kielellistä tietoisuutta siten, että lapsi oppii ymmärtämään ja tulemaan ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Varhaiskasvatuksessa lähdetään kielen kehityksen ja oppimisen tukemisessa lapsen kiinnostuksen kohteista ja lapsen arjen sanoista.

Lapsi voi siis oppia kieltä sekä luonnollisessa ympäristössä että ohjatun toiminnan kautta. S2-opetus voidaan jakaa luonnolliseen ja ohjattuun oppimiseen. Pienen lapsen kohdalla luonnollinen oppiminen, arjen tilanteet ja sanat ovat pääosassa, sillä lapselle tärkeitä ovat päivittäiset arjen vuorovaikutustilanteet, joissa hän samalla voi oppia kieltä. Myös leikki-tilanteet ovat tärkeitä luonnollisen oppimisen tilanteita. Ohjattu oppiminen tulee kysymykseen hieman isompien lasten kanssa ja sen tulee olla säännöllistä ja tarkoin suunniteltua.

S2-opetusta voidaan järjestää

- yksilö-,
- pari- tai
- pienryhmätoimintana.

Suomi toisena kielenä -tuokion paikka on silloin, kun päiväkodin arjen kielitietoinen muotitus ei riitä: kun uusi tulokas ei pääse mukaan toimintaan eikä pääse kielellisesti hyötymään ryhmän yhteisistä vuorovaikutustilanteista. Tuokioille on tarvetta myös esimerkiksi silloin, kun luettu kirja on aivan liian vaikea ymmärtää ja lapsi voisi selvästi nauttia lukuelämyksestä helpomman kirjan avulla. (*Maria Ahlholm ex Kela 2012*).

Kielellisten taitojen hiomisen tarve voi pulpahtaa esiin sosiaalisen häiriökäyttäytymisen kautta: osa S2-oppijoista näyttää ajautuvan sosiaalisiin konflikteihin miltei yhtä helposti kuin sosiaalisen toiminnanohjauksen ongelmista diagnoosin saaneet ADHD- tai Asperger-lapset – ilman että heillä olisi näitä diagnooseja. (*Maria, Kela. (2012). Tarvitaanko päiväkodeissa erillisiä suomi toisena kielenä-tuokioita?*)

S2-pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa

Jotta lapsille voidaan taata riittävä tuki kotoutumiseen, on suomi toisena kielenä opetukseen kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Varhaiskasvatuksessa suomi toisena kielenä opetuksessa on tärkeää, että

- lapsi tulee ymmärretyksi (suomen kielen tuottaminen)
- lapsi ymmärtää muita
- itsensä ilmaiseminen
- vuorovaikutus aikuisten ja lasten kanssa on mahdollista kielen avulla
- omat mielipiteet ja toiveet tulevat esille kielen kautta
- arkikielen käsitteet kouluvalmiutta tukien (mm. eskarilaisille)

Tärkeää on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ymmärtää oman roolinsa kielellisenä mallina ja kielenopettajana kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Työntekijöiden tulisi sanoittaa omaa toimintaansa ja käyttää puhuessaan ilmeitä ja eleitä havainnollistaakseen puhettaan. Tärkeää on myös huomioida selkeä puhetyyli ja käyttää ymmärtämisen tukena kuvia.

Tukiviittomat ovat tärkeitä suomi toisena kielenä oppimisessa. Lisäksi viittomista on pedagogista tukea kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille.

Huolen noustessa mietitään enemmänkin, miten saadaan lapsi toimimaan ja oppimaan mahdollisimman paljon varhaiskasvatuksen ja pedagogiikan keinoin. Millaista apua ja tukea varhaiskasvatuksen aikana voidaan tehdä. Henkilökunnan ensisijainen huomio oltava, miten voidaan toimia entistä paremmin lapsen hyväksi ja miten ryhmän toimintaan ja omaa pedagogista toimintaa voisi muuttaa. Pedagogisilla muutoksilla ja tuella pystytään myös paljon tukemaan lapsen oppimista ja eri tilanteissa toimimista.

Lastentarhanopettaja vastaa s2 opetuksen suunnittelusta ja tavoitteiden toteutumisesta, koko ryhmän henkilökunta osallistuu opetuksen toteuttamiseen. Kaikessa toiminnassa sekä päiväkodissa että esiopetuksessa huomioidaan s2 opetuksen näkökulma. Lapsille järjestetään päivittäin erilaisia kielenkäyttötilanteita ja vahvistetaan ryhmäytymistä ja osallistamista. S2 opetusta toteutetaan suunnitelmallisesti arjen tilanteissa sekä säännöllisissä ohjatuissa toiminnoissa niin yksilötasolla kuin ryhmissä. Päivittäin toteutetaan lapsen tarpeisiin sopivaa kielen opetusta yksilötyöskentelyn (vapaa leikki), pienryhmätoiminnan, koko ryhmän työskentelyn (aamupiirit, laulutuokiot jne.) ja kaikkien arjessa toistuvien tilanteiden kautta (päiväkotiin ja esiopetukseen saapumis- ja lähtemistilanteet, ruokailu, pukeminen, ulkoilu, lepo, siirtymätilanteet, wc käynnit). Tavoitteena on lapsen puhumisen ja

ymmärtämisen taidon kehittäminen.

Varhaiskasvatukseen on laadittu lomake kartoittamaan S2-lasten kotikieltä ja siihen liittyviä asioita. Lomake täytetään huoltajien kanssa yhdessä esim. palvelusopimusta tehtäessä.

Lapsen puheen ja kielenkehityksen kartoittamiseen on laadittu erillinen lomake. Sen avulla pyritään mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti kartoittamaan rasti ruutuun- periaatteella. Sitä täydennetään lapsen kielitaidon karttuessa.

Lomakkeet:

LAPSEN SUOMI TOISENA KIELENÄ KARTOITUS/PERHEEN KIELIYMPÄRISTÖ – laaditaan heti varhaiskasvatuksen alkaessa samalla kun tehdään palvelusopimus (lomake liitteeksi palvelusopimukseen)

LAPSEN SUOMI TOISENA KIELENÄ PUHEEN/KIELENKEHITYKSEN HAVAINNOINTI JA ARVIOINTI (tulee liitteeksi lapsen vasuun/leopsiin)

S2 – vuorovaikutuksessa voidaan käydä lapsen kanssa seuraavia asioita yhdessä läpi:

- opetuksen sisällöt
- minä: kehonosat, tunteet
- koti, perhe
- lähiympäristö, päiväkot
- vaatteet
- ruoka, ruokailu
- eläimet
- värit, lukukäsitteet
- verbit
- adjektiivit
- sijaintikäsitteet
- toimintaohjeiden noudattaminen
- puheen tuottaminen ja kertominen
- kysymyssanat (Lappeenranta)

Aloitetaan arkipäivän asioista lapsen lähipiirissä. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielen kehityksen tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys. Se tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä.

Kielen kehityksen tukemisen muistilistaa ja kielitaidon vahvistamismenetelmiä:

Kuunteleminen

- Kuinka tarkkaavaisesti lapsi kuuntelee, aikuinen voi varmistaa asian esim. kosketuksella
- Aikuinen sanoo lapsen nimen ennen ohjeen antamista. Näin voidaan myös

varmistaa, että lapsi kuuntelee.

Puhuminen

- Arjessa tuetaan puhumista rohkaisemalla lasta ilmaisemaan itseään puhuen.

Äänneiden muodostumista voidaan tukea esimerkiksi suujumpan avulla. Aikuinen tukee lapsen puheen tuottamista kuvien ja viittomien avulla.

Ymmärtäminen

- Aikuinen puhuu selkeästi ja rauhallisesti ja pilkkoo ohjeita ja asioita pieniin osiin. Yksi ohje kerrallaan. Ymmärtämistä tuetaan myös kuvin ja viittomin.

Kielen rakenne

- Aikuinen on tietoinen omasta puheestaan, puhuu selkeästi ja rauhallisesti. Aikuinen ei huomauta, jos lapsi sanoo sanan väärin vaan korjaa lapsen puheen toistamalla sen itse oikeassa muodossa.

Lapsen kiinnostuksen herättäminen lukemiseen ja kirjoittamiseen

- Innostaminen, osallistaminen, leikki- ja oppimisympäristön kehittäminen

Suomen kielen oppimisessa keskeistä

Kuvat
Konkretia
Toistaminen

Esiopetuksessa olevilla on oikeus perusopetuslain mukaisesti oman äidinkielen opetukseen (kts., Siuntion esiopetussuunnitelma)

Oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta, jonka tarkoituksena on saada oppilas kiinnostumaan omasta äidinkielestään, käyttämään ja kehittämään äidinkielen taitojaan sekä arvostamaan omaa taustaansa ja kulttuuriaan.

Opetukseen osallistuminen on vapaaehtoista, mutta opetuksen alettua oppilaan edellytetään osallistuvan siihen säännöllisesti. Opetusta annetaan iltapäivisin koulutuntien jälkeen kaksi tuntia viikossa. Opetusryhmät muodostetaan koulujen yhteisinä ryhminä. Opetus pyritään järjestämään, jos samaan kieleen on ilmoittautunut vähintään viisi oppilasta.

Dokumentointi ja arviointi

Kielen kehityksen seuranta olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian siitä, kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksessa. S2-opetuksessa säännöllinen ja monipuolinen lapsen havainnointi ja dokumentointi ovat toiminnan perustana. Ne ovat pohjana S2-opetuksen suunnittelulle, järjestämiselle ja arvioinnille. Dokumentointi osana maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen kehityksen seuraamista on erittäin keskeinen varhaiskasvatuksen työntekijöiden työväline. Havainnointi tapahtuu arjessa ja siinä huomioidaan lapsen toimintaa, kehitystä ja suomen kielen oppimista kokonaisvaltaisesti.

Dokumentointi onkin erittäin tärkeää, sillä kirjaamalla ylös opetustuokioiden tavoitteita, sisältöjä ja toteutusta voidaan seurata lapsen kielen kehittymistä jatkuvasti. Dokumentointi voi olla asioiden kirjoittamista, valokuvaamista tai esimerkiksi videoimista. Dokumentoinnin avulla maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen kehitystä voidaan arvioida. Arviointia voidaan toteuttaa yksilötyöskentelyssä tai pienryhmissä ja sen tulee olla lasta kannustavaa ja hänen positiivista minäkuvaansa tukevaa. Arviointia tulee tehdä säännöllisesti ja siitä on hyvä antaa tietoa myös lapsen vanhemmille sekä tietysti muille lapsiryhmän kasvattajille. Kielen kehityksen arvioimisessa voidaan tarvittaessa käyttää testejä.

Huoltajien on tärkeää puhua omaa äidinkieltään lapselle. Vaikka henkilökunta ei osaa puhua/ymmärrä lapsen omaa äidinkieltä, henkilökunta kuitenkin arvostaa lapsen omaa äidinkieltään ja on tärkeää vahvistaa lapsen omaa äidinkieltään. Lapsi voi ilmaista itseään omalla äidinkielellä. Lapsen oma äidinkieli sallitaan ja hyväksytään varhaiskasvatuksen arjessa.

<http://www.otakoppi-ohjelma.fi/toiminnalliset-menetelmat-varhaiskasvatuksessa>

Ota koppi! -ohjelma on eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielen kehityksen ja osallisuuden vahvistamiseksi laadittu yhteistyöhanke. Ohjelman tavoitteena on kaikkien lasten yhdenvertaiset edellytykset oppimiseen ja osallisuuteen sekä toimiva kaksikielisyys.

